

Ο ΝΟΟΥΜΕΝΟΣ ΧΩΡΟΣ

© Απόσπασμα από το βιβλίο: [Γιάννης Ρέντζος](#) *Ανθρωπογεωγραφία*

Ο άνθρωπος ζει σε ένα σημείο του οικούμενου χώρου, βιώνει όμως σε κάποιο βαθμό και τα άλλα σημεία του. Δηλαδή αντιλαμβάνεται έναν κοντινό ή μακρινό νοούμενο χώρο στον οποίο συμπεριλαμβάνεται και ο δικός του οικούμενος χώρος. Ωστόσο, ενώ η θέση του και η κίνησή του στον οικούμενο χώρο καθορίζεται από γνωστούς και συγκεκριμένους παράγοντες (κατοικία, εργασία, ταξίδια), η αλληλεπίδρασή του με το νοούμενο χώρο υπακούει σε νόμους λιγότερο γνωστούς.

Ήδη, πέρα από το σωματικό, δωματικό (από το "δώμα") και οικιακό χώρο, η γειτονιά αποτελεί για το κάθε άτομο έναν ειδικό συναισθηματικό χώρο, πλήρη νοημάτων και σημασιών, για τον οποίο δεν αρκεί ένας ξερός τοπογραφικός καθορισμός. Πιο πέρα, η περιφέρεια θεωρείται κατά την επιγραμματική έκφραση και τίτλο βιβλίου (του Γάλλου Α. Frémont) «ο βιωμένος χώρος».

Γενικά, οι ψυχογεωγραφικές κατευθύνσεις της σύγχρονης γεωγραφίας (Αντίληπτική Γεωγραφία, Συμπεριφορική Γεωγραφία) διδάσκουν ότι οι εικόνες που σχηματίζουμε για το χώρο καθώς και οι αντίστοιχες αντιδράσεις μας προκύπτουν από μια πολύπλοκη διαδικασία αφαίρεσης, αναδόμησης και αποθήκευσης της χωρικής πληροφόρησης που δεχόμαστε.

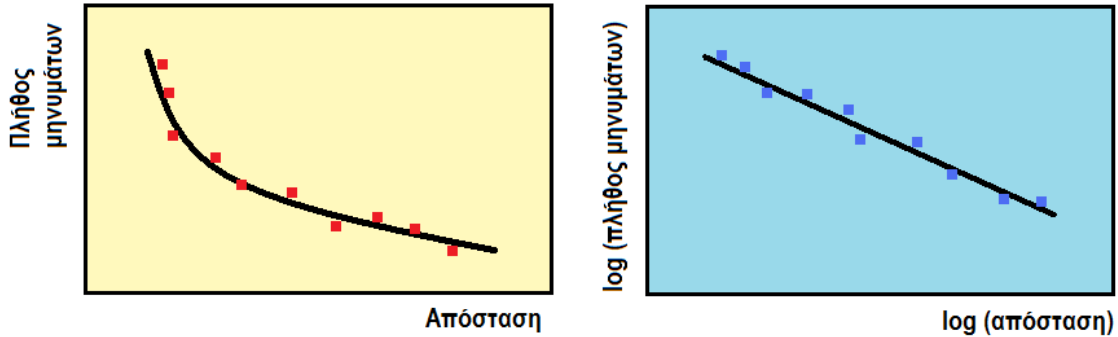
Πρέπει να υπογραμμισθεί ότι η έννοια του νοούμενου χώρου (όπως και αν λέγεται αυτός στις επιμέρους γεωγραφικές σχολές και γλώσσες) δεν αποτελεί μόνο ένα ψυχογεωγραφικό ζήτημα που άπτεται της ψυχολογίας και της, παιδαγωγικής, αλλά αφορά τη γεωγραφία και ως εφαρμοσμένη επιστήμη. Πραγματικά, αφού η επέμβαση στο χώρο (δρόμοι, γέφυρες αλλά και η απλή διαίρεση ή η διακόσμηση μικρότερων χώρων) προϋποθέτει τη σωστή αντίληψη των υφισταμένων χωρικών δομών, έχει ιδιαίτερη αξία η γνώση των σχετικών νόμων αντίληψης του χώρου.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΑΣΗ

Θεμελιώδες στοιχείο για την αντίληψη του χώρου είναι η ποσότητα πληροφορίας που δεχόμαστε ή ο αριθμός των μηνυμάτων σχετικά με ή από έναν κοντινό ή μακρινό τόπο. Αυτή η ποσότητα ελαττώνεται όσο αυξάνεται η απόσταση. Ένα πολύ συμπαθές αντικείμενο για τους γεωγράφους, που μάλιστα δεν το διεκδικεί καμιά άλλη επιστήμη (όπως η Οικονομική ή η Κοινωνιολογία) είναι ο νόμος μείωσης με την απόσταση (distance decay), που εφαρμόζεται σε πολλά ζητήματα στα οποία η απόσταση είναι η ανεξάρτητη μεταβλητή.

Τα επόμενα διαγράμματα σε συνήθεις άξονες και σε λογαριθμικούς, μας δείχνουν πως ελαττώνεται η πληροφορία με την απόσταση. Σημειώνουμε ότι τα λογαριθμικά διαγράμματα προκύπτουν αν, αντί για τις τιμές των μεγεθών, που

εδώ είναι το πλήθος των μηνυμάτων και η απόσταση πάρουμε τους λογαρίθμους τους. Αυτό μας παρέχει το πλεονέκτημα να μπορούμε να παραστήσουμε το φαινόμενο που μελετάμε με ευθεία γραμμή, οπότε μας δίδεται η ευκαιρία μιας απλής γεωμετρικής μελέτης. Αυτό συμβαίνει και στην επόμενη περίπτωση που θα δούμε εδώ πιο κάτω.

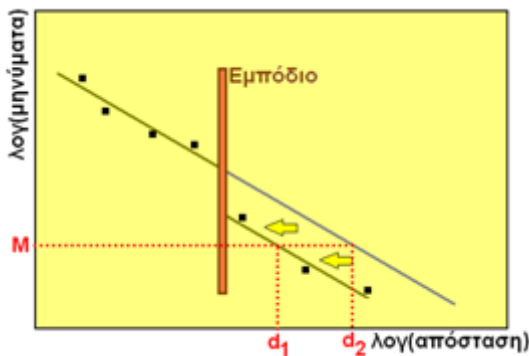

ΕΜΠΟΔΙΑ ΣΤΗ ΔΙΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΧΩΡΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ

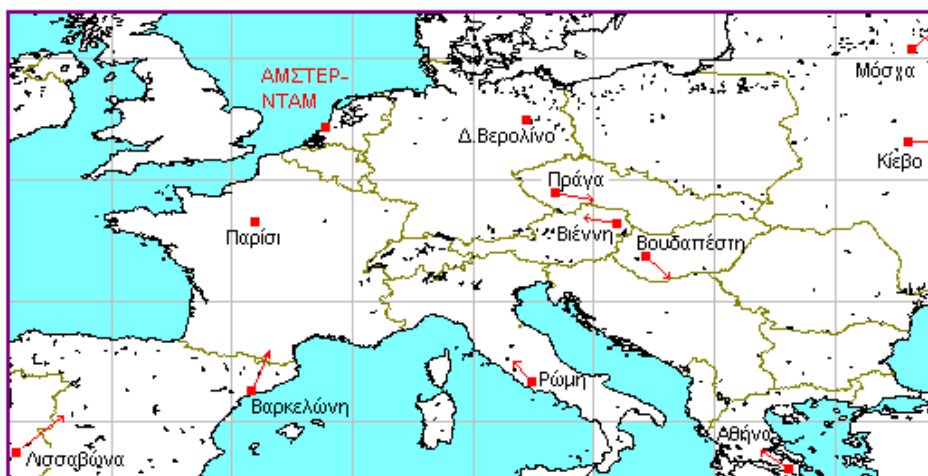
Τα εμπόδια στη διάδοση της πληροφορίας μειώνουν την ποσότητα της πληροφορίας που δέχεται το επιμέρους άτομο. Τα εμπόδια ενδέχεται να είναι *φυσικά*, δηλαδή η ίδια η φυσική διαμόρφωση (η θάλασσα, ένας ποταμός ή ένα όρος, κ.λπ.) ή *πολιτικά/πολιτιστικά*. Τα σύνορα πάνω στο έδαφος είναι καθαρά πολιτικά εμπόδια, ενώ η γλώσσα αποτελεί πολιτιστικό εμπόδιο. Τέλος, εμπόδιο στη διάδοση της πληροφορίας αποτελεί και ο *θόρυβος*.

Στα ζητήματα πληροφορίας και πληροφόρησης, θόρυβος είναι κάθε ανεπιθύμητο μήνυμα. Για παράδειγμα, η λεπτομερειακή τηλεοπτική ενημέρωση για ένα δευτερεύον εθνικό ζήτημα, που γίνεται σε βάρος κάποιου σημαντικότερου ζητήματος που αφορά μια μακρινή τριτοκοσμική χώρα, αποτελεί εμπόδιο στη διάδοση της χωρικής πληροφορίας. Τα εμπόδια στη διάδοση της χωρικής πληροφορίας έχουν για αποτέλεσμα να «απομακρύνουν» νοητικά το χώρο προς τον οποίο παρεμβαίνουν τα εμπόδια.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ ΤΟΥ ΣΧΗΜΑΤΟΣ

Σε δεδομένη απόσταση (d_1), αφού έχει ήδη παρεμβληθεί το εμπόδιο, τα μηνύματα μειώνονται (πέφτουν) κατά ένα ποσοστό. Αυτό ισοδυναμεί με "απομάκρυνση" του χώρου προέλευσης τους. Δηλαδή τα ίδια (ελαττωμένα) μηνύματα θα έφταναν από μεγαλύτερες αποστάσεις (d_2).

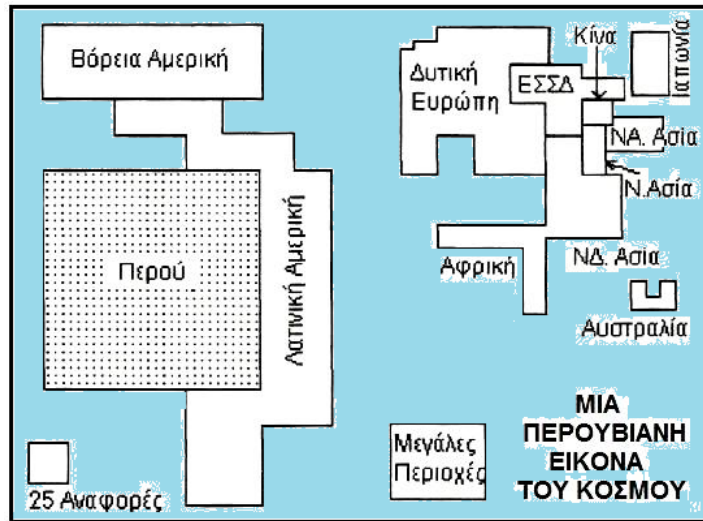

Το προηγούμενο διάγραμμα και ο χάρτης εκφράζουν αυτό που συμβαίνει στην πραγματικότητα με την νοητική απομάκρυνση του σημείου του χώρου που εμποδίζεται να μας στείλει μηνύματα. Για την κατανόηση του διαγράμματος παραπέμπουμε στην επεξηγηματική λεζάντα, ενώ ο χάρτης παρουσιάζει το αποτέλεσμα της απομάκρυνσης λόγω του ισχυρού πολιτικού συνόρου που υπήρχε στην Ευρώπη μεταξύ δυτικών / καπιταλιστικών και ανατολικών / κομμουνιστικών χωρών. Συγκεκριμένα, σε έρευνα που έγινε σε ολλανδούς φοιτητές, από τους οποίους ζητήθηκε να εκτιμήσουν αποστάσεις και να τοποθετήσουν σε χάρτη θέσεις διαφόρων ευρωπαϊκών πόλεων, παρατηρήθηκε ότι πόλεις των δυτικών χωρών (Βαρκελώνη, Αθήνα, Βιέννη, κ.ά.) σημειώνονταν σε θέσεις **πλησιέστερες** από αυτές στις οποίες βρίσκονταν, ενώ πόλεις των ανατολικών χωρών (Μόσχα, Κίεβο, Βουδαπέστη, κ.ά.) σημειώνονταν σε θέσεις περισσότερο **απομακρυσμένες** από τις κανονικές. Ας σημειωθεί ότι μερικές χαρακτηριστικές τουριστικές πόλεις, όπως το Παρίσι και το Βερολίνο, αποδόθηκαν κανονικά.

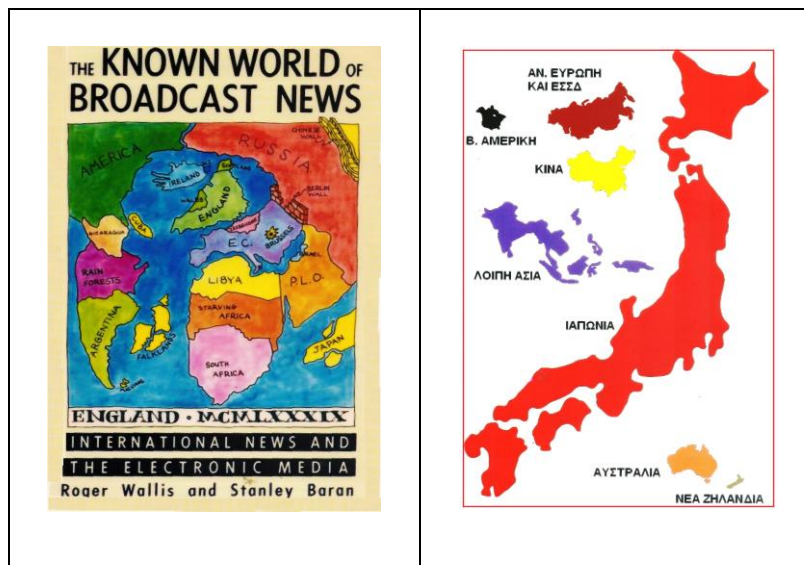
ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΦΥΛΑΚΕΣ ΚΑΙ ΝΟΗΤΙΚΟΙ ΧΑΡΤΕΣ

Αυτή την έκφραση περιέχει ο τίτλος ενός κεφαλαίου ενός βιβλίου του Peter Gould (του οποίου το όνομα είναι συνδεδεμένο με τα θέματα που θίγουμε εδώ). Και αυτή υπονοεί ότι η μεγάλη ποσότητα πληροφορίας ή, αντίθετα, η έλλειψη πληροφορίας, σε σχέση με το χώρο στηρίζουν ή περιορίζουν την αντίληψη που έχει το κάθε επιμέρους άτομο για το χώρο.

Στα εθνικά όρια ενός κράτους, η πληροφορία που δέχεται το μέσο άτομο έχει για κέντρο της τη χώρα όπου κατοικεί το άτομο αυτό. Δεν είναι παράξενο ότι ο περουβιανός Τύπος ευνοεί στην ειδησεογραφία του το Περού. Το ίδιο γίνεται και στην Ελλάδα. Εξάλλου το όποιο «κοσμοπολίτικο» ιδεώδες δεν είναι χωρίς τοπογραφική επικέντρωση: Οι μεγάλες πρωτεύουσες --και όχι βέβαια όλος ο κόσμος-- αποτελούν χωρίς αμφιβολία, το κέντρο αναφοράς κάθε «κοσμοπολίτη». Μακάρι να συνέβαινε αλλιώς.

Στο ανωτέρω χαρτόγραμμα (= σχηματοποιημένος χάρτης) έχουν αποδοθεί οι αναλογίες με τις οποίες εμφανίστηκε το Περού και οι άλλες χώρες και περιοχές της γης, σε ορισμένη χρονική περίοδο, στο Τύπο της χώρας αυτής. Στην πραγματικότητα το ζήτημα έχει και άλλες διαστάσεις, αφού οι αναφορές στον ευνοούμενο χώρο γίνονται με πολλές γεωγραφικές, κοινωνικές, πολιτικές και άλλες ευκαιρίες. Για παράδειγμα, αναφέρονται πόλεις, περιοχές, φυσικογεωγραφικές οντότητες και πρόσωπα, κ.ά. Ενώ αντίθετα, για τους μη ευνοούμενους χώρους, οι αναφορές είναι συνήθως μονοδιάστατες, δηλαδή μπορεί να αναφέρεται π.χ. αποκλειστικά και κατ' επανάληψη η πρωτεύουσα μόνο, από όπου διαβιβάζονται συνήθως οι δημοσιευόμενες ειδήσεις.

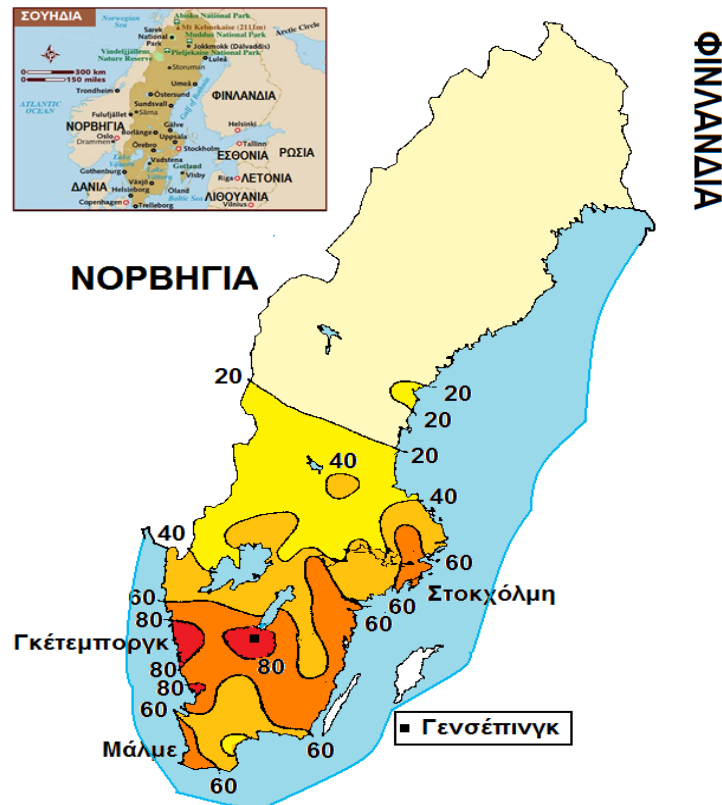

Για μια ξένη χώρα, συχνά διαβάζουμε για μια επαρχία «στα νότια της χώρας» ή μια πόλη «που βρίσκεται 200 χιλιόμετρα από την πρωτεύουσα», χωρίς να αναφέρεται το όνομα. Ας προσθέσουμε ακόμα ότι οι μη ευνοούμενες χώρες

παρουσιάζονται συνήθως ως απλές γεωπολιτικές οντότητες (όπως στη χώρα μας, κατ' εξοχήν, η Τουρκία) ή ως φυσικογεωγραφικές οντότητες στις οποίες εκδηλώνονται διάφορα φαινόμενα (π.χ. φυσικές καταστροφές). Γενικά, οι ευνοούμενοι χώροι έχουν μια πληρέστερη και χυμώδη ανθρωπογεωγραφική κάλυψη, πράγμα που δεν συμβαίνει με τους μη ευνοούμενους χώρους. Οι προηγούμενες δύο εικόνες για την Αγγλία και την Ιαπωνία δίνουν ακόμα δύο παραδείγματα της ποιοτικής και ποσοτικής περιγραφής των γεωγραφικών «άλλων» στις χώρες αυτές.

ΝΟΟΥΜΕΝΟΣ ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ ΝΟΗΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ - ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΜΑΘΗΤΗΣ

Στις μικρότερες ηλικίες, ο οικιακός και ο σχολικός περίγυρος καθορίζουν με τις καθημερινές συζητήσεις και τη διδασκαλία το νοούμενο γεωγραφικό χώρο του παιδιού.

Σχετικές έρευνες που έχουν γίνει σε διάφορες χώρες μας επιτρέπουν να παρατηρήσουμε τι περιλαμβάνει και πώς διευρύνεται με την ηλικία ο νοούμενος χώρος. Μπορούμε μάλιστα να συλλέξουμε σε μια χαρτογραφική αναπαράσταση τα σημεία που είναι γνωστά και προτιμούνται εκ μέρους όλων των παιδιών. Είναι φανερό ότι τα πλησιέστερα σημεία στην πόλη όπου γίνεται η έρευνα καθώς και τα σπουδαιότερα σημεία, όπως η πρωτεύουσα ή ένα γνωστό τουριστικό νησί, θα αποτελούν γνώση και προτίμηση για περισσότερα παιδιά, οπότε η χαρτογραφική αναπαράσταση θα αποτελεί έναν **νοητικό χάρτη** ή **χάρτη του νοούμενου**

χώρου. Στις σχετικές έρευνες ένας πραγματικός χάρτης μπορεί να συμπληρωθεί με καμπύλες ίσων προτιμήσεων και ισόποσων πληροφοριών και γνώσεων για τους τόπους.

Ο ανωτέρω νοητικός χάρτης μας δείχνει ότι στη Σουηδία, παιδιά που κατοικούν στην πόλη Γενσέπινγκ ([Jönköping](#)) έχουν, φυσικά, πολλές προτιμήσεις και πληροφορίες σχετικές με την πόλη αυτή και την περιφέρειά της (καμπύλη με δείκτη 80). Επειδή όμως κοντά βρίσκεται και η πόλη [Γκέτεμποργκ](#) (σουηδικά: Göteborg, προφέρεται Γιετεμπόριε, «Γοθικός Πύργος»), που είναι η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της χώρας, δημιουργείται και σ' αυτή ένας ισοδύναμος πόλος προτιμήσεων και πληροφοριών (καμπύλη με δείκτη 80). Σημαντικός πόλος δημιουργείται και γύρω από την πρωτεύουσα Στοκχόλμη, αλλά, λόγω της απόστασης, είναι ασθενέστερος (καμπύλη με δείκτη 60). Ας πούμε πως τα παιδιά ακούν συχνότερα φράσεις του τύπου π.χ. «αύριο θα πάμε στο Γκέτεμποργκ», «δουλεύει κοντά, στο Γκέτεμποργκ». Μπορούμε να ονομάσουμε τις καμπύλες αυτές «ισοπροτιμησιακές» (παράβαλε: [ισούψεις](#), [ισόθερμες](#), [ισοβαρείς](#)).

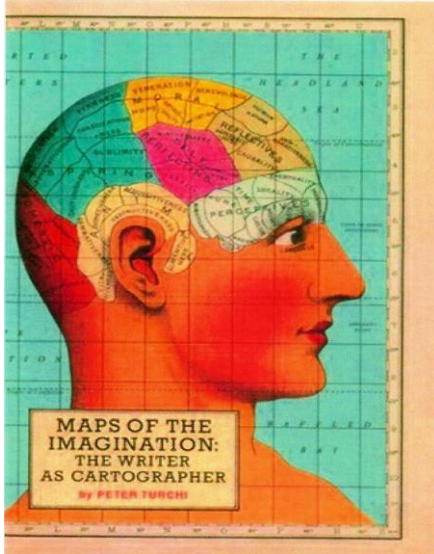

Θα πρέπει να υπογραμμίσουμε πως και η σχολική διδασκαλία επιβάλλει τη δική της «τοπολογία» που καθορίζεται από το περιεχόμενο του κάθε μαθήματος. Η ίδια η «περιοδολόγηση», για παράδειγμα, της Ιστορίας που διαιρεί το χρόνο, στην πραγματικότητα τεμαχίζει και το χώρο. «Αρχαία Ιστορία» σημαίνει, κατά κάποιο τρόπο, απλά, «Ιστορία της Ανατολικής Μεσογείου και της Ελλάδας». Το ίδιο πράγμα γίνεται και για τις άλλες ιστορικές περιόδους που μελετούν κυρίως ένα μόνο γεωγραφικό χώρο. Ας σημειώσουμε, όπως δημοσιεύτηκε σε ιταλικό επιστημονικό περιοδικό γεωγραφίας, στο νοητικό χάρτη της Ευρώπης που έχει σχεδιάσει ένας ιταλός μαθητής λείπει η Ελλάδα. Ποιος φταίει; Το εκπαιδευτικό

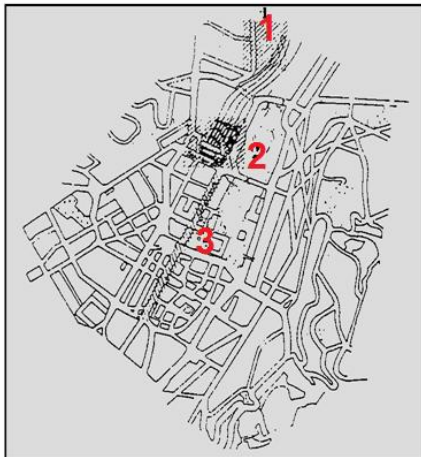
σύστημα της χώρας του; Η μικρή σημασία που αποδίδει ένας νέος στις προς ανατολάς χώρες;

Ο ΝΟΟΥΜΕΝΟΣ ΧΩΡΟΣ ΤΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Η βιωματική περιγραφή που γίνεται σε ένα μυθιστόρημα αναδεικνύει τον συγγραφέα ως χαρτογράφο.

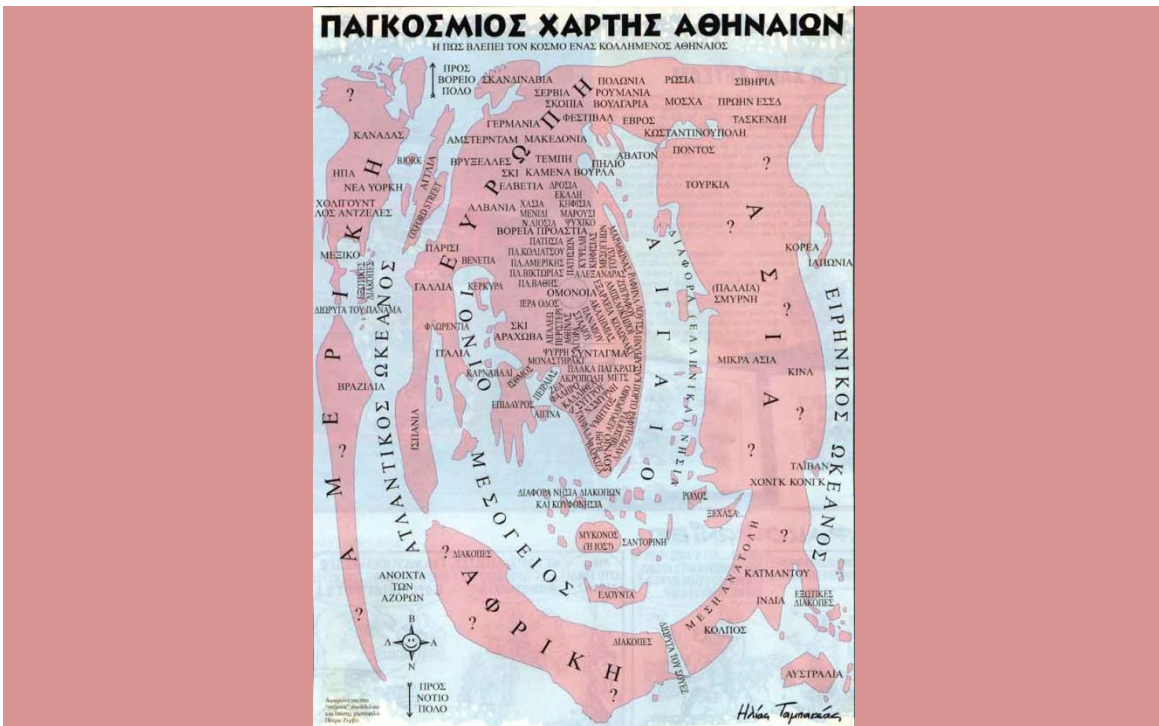
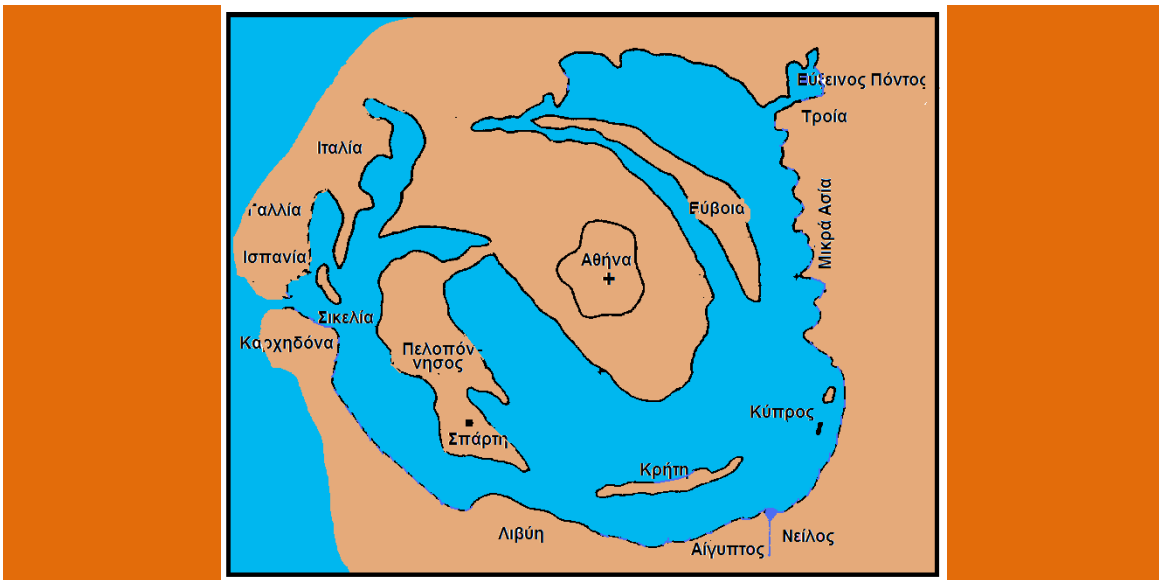

Τα κείμενα μας επιτρέπουν να αναζητήσουμε και να επιτύχουμε μια γενική αναπαράσταση του νοούμενου χώρου όπως τον αντιλαμβάνεται μια κοινωνία ή ένας συγγραφέας ή οι ήρωές του. Αρκεί να χαρτογραφήσουμε τους αναφερόμενους τόπους λαμβάνοντας μέριμνα για τη συχνότητα εμφάνισης των αναφορών στο έργο των συγγραφέων. Στην μυθοπλασία, ο συγγραφέας αναδεικνύεται σαν ένας πραγματικός χαρτογράφος και γεωγράφος. Ο Ρόμπερτ Λούις Στήβενσον (1850 – 1894) υποστήριξε σχετικά: «Ο συγγραφέας πρέπει να γνωρίζει τον τόπο του, είτε πραγματικός είτε φανταστικός είναι αυτός, όσο και το χέρι του. Οι αποστάσεις, τα σημεία του ορίζοντα και μάλιστα η Ανατολή, οι θέσεις της Σελήνης, πρέπει να μη του δημιουργούν πρόβλημα» (Υπογραμμίσαμε).

Στο «Διπλό βιβλίο», ο Δημήτρης Χατζής περιγράφει την πόλη που βιώνει ο μετανάστης. Σύμφωνα με την ανάλυση της Φωτεινής Μαργαρίτη, ο χώρος του μετανάστη δεν είναι βέβαια η κοσμική μεγαλούπολη στο σύνολό της, αλλά τα διάφορα επί μέρους τοπογραφικά στοιχεία (ο σταθμός, το εργοστάσιο κ.λπ.) που συνδέονται με την καθημερινή μίζερη ζωή του ήρωα του βιβλίου Σκουρογιάννη (βλ. σχέδιο).

Αναπαράσταση της πόλης. Η πόλη είναι: 1. Το εργοστάσιο (ΑΟΥΤΕΛ -ΑΟΥΤΟ ΕΛΕΚΤΡΙΚΑ). 2. Ο σταθμός. 3. Το Κέντρο, η μεγάλη λεωφόρος.

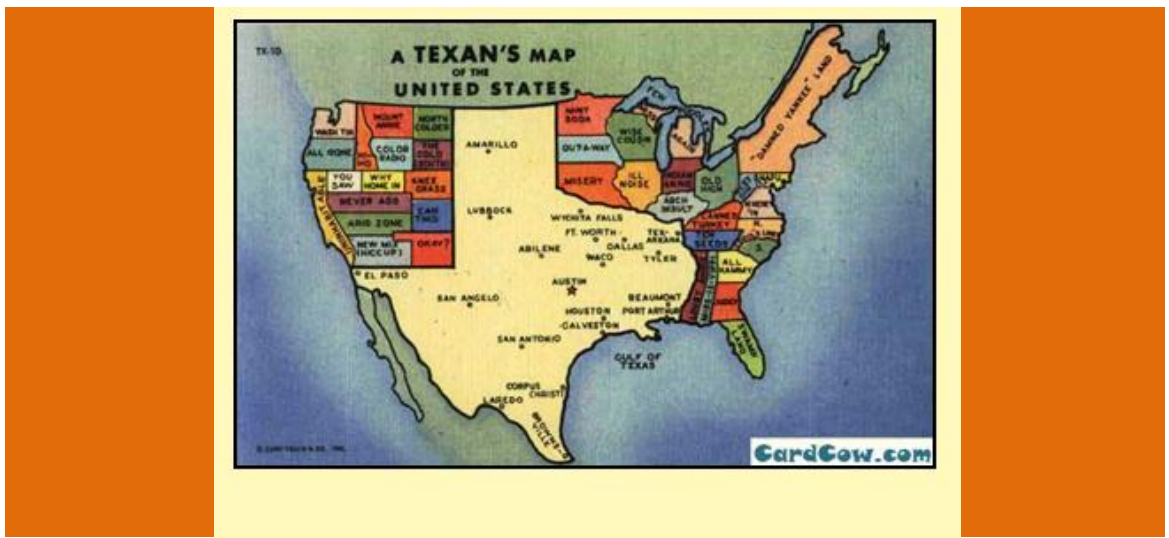

Από τους αρχαίους Έλληνες συγγραφείς μπορούμε να αποκτήσουμε μια εικόνα για την «αθηναϊκή» όψη του κόσμου, δηλαδή τον «τότε» κόσμο, όπως πιθανώς τον «έβλεπαν» οι Αθηναίοι του 6^{ου} π.χ. αιώνα. Στην πραγματικότητα, με μια μέθοδο που έχει επινοηθεί, αναπαρίστανται προσεγγιστικά-χαρτογραφικά οι γεωγραφικές αναφορές (οι τόποι) με υπολογισμό του λογαρίθμου «του πλήθους των αναφορών» και «του μεγέθους των αποστάσεων» από την Αθήνα. Δημιουργούνται έτσι κατηγορίες ομόκεντρων τόπων σε αποστάσεις ακτίνων α, 2α, 3α κ.λπ.), γύρω από την Αθήνα. Με πολύ μελετημένη γελοιογραφική

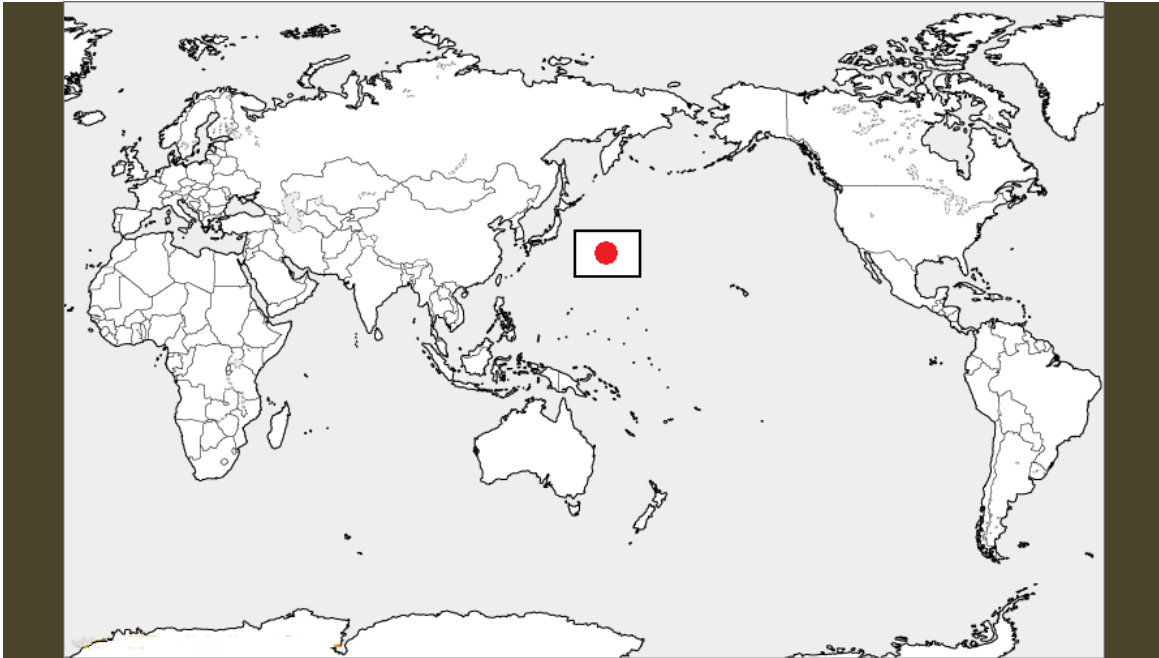
απόδοση της σύγχρονης Αθήνας ο Ηλίας Ταμπακέας φθάνει σε ανάλογα αποτελέσματα.

Ο ΝΟΟΥΜΕΝΟΣ ΧΩΡΟΣ ΩΣ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΧΗ

Το κάθε άτομο έχει τους δικούς του νοητικούς χάρτες που τονίζουν ή εξασθενίζουν ή και εξαφανίζουν τις διάφορες χωρικές οντότητες. Πρόκειται για ζητήματα με ευρύτατη κοινωνική αποδοχή στις διάφορες χώρες, που συχνά επικρίνονται γελοιογραφικά. Πιο κάτω αποδίδεται σε γελοιογραφική απόδοση - που πάντως αποτελεί εξώφυλλο ενός σοβαρότατου βιβλίου ανθρωπογεωγραφίας- ο νοητικός χάρτης των υπερήφανων για την πολιτεία τους Τεξανών. Τα βόρεια σύνορα του Τέξας φτάνουν στον Καναδά, ενώ όλες οι άλλες πολιτείες έχουν στριμωχθεί σε δυο γωνιές!

Ανάλογη είναι και η παραμορφωτική απόδοση του κόσμου, σε εξώφυλλο του βρετανικού περιοδικού *The Economist* με ασύμμετρη μεγέθυνση των Ηνωμένων Πολιτειών, για τις οποίες, η Ευρώπη και οι άλλες ήπειροι είναι θέατρα μαχών και εκμετάλλευσης ενώ, για τους Αμερικανούς, η ίδια τους η χώρα είναι χώρος ψαρέματος, κυνηγιού και surfing...

Και ο πραγματικός όμως χάρτης μπορεί να δώσει διάφορες εντυπώσεις για το χώρο. Για παράδειγμα, ο συνηθισμένος χάρτης [«μερκατορικής προβολής»](#), όπως χρησιμοποιείται στην Ιαπωνία, δίνοντάς της κεντρική θέση, για προφανείς επικοινωνιακούς και παιδαγωγικούς λόγους, αφήνει την εντύπωση ότι η χώρα είναι στο κέντρο, οι ΗΠΑ βρίσκονται «απέναντι», ενώ η Ευρώπη «εκεί στην άκρη». Πραγματικά, οι χαρτογραφικές συνήθειες μας απαγορεύουν να κατανοήσουμε αρκετές τοπογραφικές και πιθανώς γεωοικονομικές ή γεωπολιτικές πραγματικότητες. Τι είναι για παράδειγμα Σαρδηνία; Ένα απλά περιφερειακό νησί της Ιταλίας, όπως εμφανίζεται στους ιταλικούς χάρτες η το κέντρο της Δυτικής Μεσογείου, όπως ισχυρίζονται οι κάτοικοί του; Και ακόμα, τι είναι ο Καναδάς για το ΝΑΤΟ; Μια απομακρυσμένη εκτεταμένη χώρα ή, στην πραγματικότητα, η χώρα που χωρίζει τις ΗΠΑ από τη Ρωσία (όταν κοιτάξουμε την υδρόγειο από τον Β. Πόλο);

Ωστόσο γενικά και εκ κατασκευής ο μερκατορικός χάρτης, ανεξάρτητα από τις συνήθειές μας να τον κρεμάμε ή να τον προσέχουμε, εισάγει μερικές αλλοιώσεις του χώρου, αφού είναι γεωμετρικά αδύνατο να αναπαρασταθεί η σφαιρική γήινη επιφάνεια πάνω σε μια επίπεδη. Να μερικά λάθη που μας «διδάσκει» ο συνήθης μερκατορικός χάρτης:

(1) Ο χώρος της πρώην Σοβ. Ένωσης με 22,4 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα φαίνεται μεγαλύτερος από την Αφρική που έχει 30 εκτμ.τετρ.χιλμ.

(2) Η Γροιλανδία (2,1 ε.τ.χ.) φαίνεται μεγαλύτερη από την Κίνα (9,5 ε.τ.χ.).

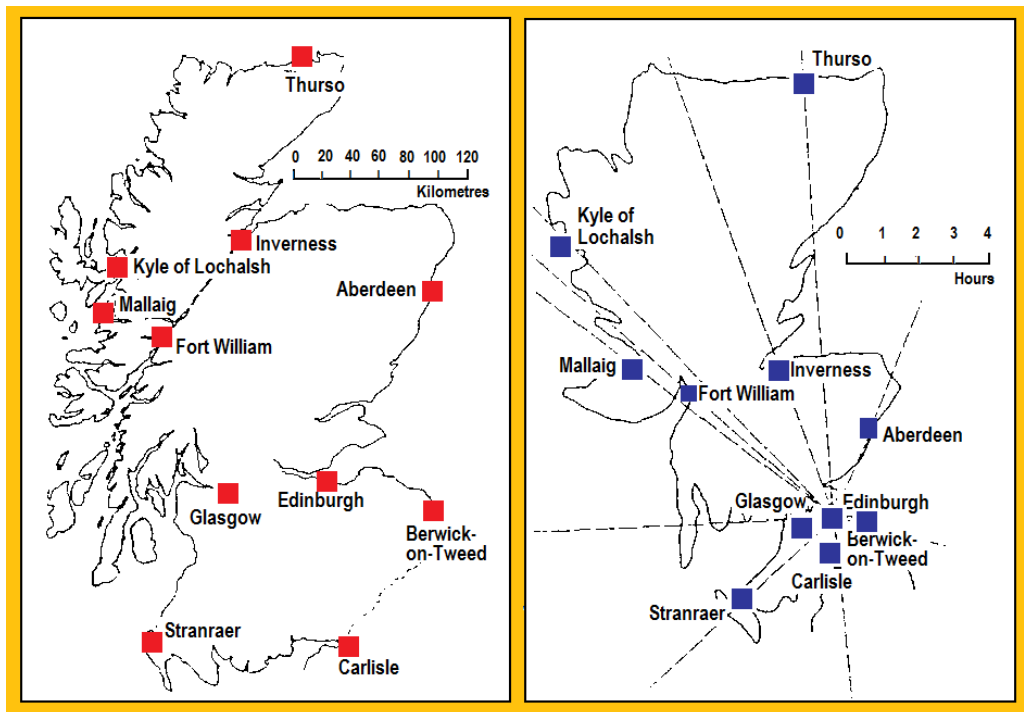
(3) Το Β. Ημισφαίριο φαίνεται μεγαλύτερο από το νότιο.

Θα λέγαμε μάλιστα πως αυτή η εικόνα του κόσμου δικαιολογεί κάπως και την αποικιοκρατία, αφού οι μεγάλες χώρες κυριάρχησαν στις μικρές! Σημειώνουμε εδώ με την ευκαιρία αυτή πως, για να αποκατασταθεί η "χαρτογραφική" τάξη κυκλοφορεί τα τελευταία χρόνια ο [χάρτης](#) του [Arno Peters](#), προβολής αναλογικών επιφανειών, όπου οι χώρες αναπαρίστανται σε ανάλογες με την πραγματικότητα εκτάσεις. Ο χάρτης αυτός χρησιμοποιείται από τον ΟΗΕ και διάφορους φιλανθρωπικούς οργανισμούς.

Η ΧΡΟΝΟΑΠΟΣΤΑΣΗ ΩΣ ΝΟΗΤΙΚΗ ΑΠΟΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙΩΣΗ ΤΗΣ ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Ένας μετασχηματισμός της πραγματικότητας, δηλαδή των πραγματικών διαστάσεων, συμβαίνει και σε πραγματικές συνθήκες, όταν φανταζόμαστε το χώρο ως αποστάσεις σε συνάρτηση με την ταχύτητα των μεταφορικών μέσων. Οι περιοχές με πυκνό συγκοινωνιακό δίκτυο δίνουν την εντύπωση ότι είναι πιο συμπαγείς και πιο «μικρές».

Αν αναπαραστήσουμε τη Σκωτία με βάση τη διάρκεια των διαδρομών των τρένων και τη συχνότητα των δρομολογίων θα πάρουμε ένα χάρτη που πλαταίνει

και επιμηκύνεται στο βόρειο άκρο της Νήσου Μεγάλης Βρετανίας. Ο χρονομετρικός χάρτης (δεξιά), δείχνει με ειδική μέθοδο που λέγεται «αναμόρφωση» τις παραμορφώσεις που υφίσταται ο σκωτσέζικος γεωγραφικός χώρος σε σχέση με το χιλιομετρικό χάρτη (αριστερά). Το Berwick-on-Tweed «πλησιάζει» στη Γλασκόβη, ενώ το Kyle of Lochalsh «απομακρύνεται» από το τόσο κοντινό του Mallaig. Η αναμόρφωση, δηλαδή, μας βοηθά να αποδώσουμε τις παραμορφώσεις που συγκροτούν το νοητικό μας χάρτη.

Αυτά είναι μεν σχέδια αλλά αποδίδουν, ως κάποιιο βαθμό, την «αίσθηση» του ατόμου για τις αντίστοιχες αποστάσεις ως «χρονοαποστάσεις» και «προσιότητες» που σημαίνει («πόσο κοντά» ή «πόσο μακριά» σε χρόνο ταξιδιού και αναμονής για την επιβίβαση στο επόμενο συγκοινωνιακό μέσο).

Μπορούμε επίσης να δούμε πώς αναμορφώνεται ο αιγαιοπελαγίτικος χώρος (δηλαδή πώς παραμορφώνονται οι πραγματικές χαρτογραφικές αποστάσεις και διαστάσεις) ανάλογα με τη συχνότητα των δρομολογίων και την ταχύτητα των σκαφών που εξυπηρετούν τα διάφορα νησιά και διαμορφώνουν «χρονοαποστάσεις». Η Μύκονος θα πλησιάσει τον Πειραιά. Το ίδιο και τα Χανιά που «αναγκάζουν» την Κρήτη να «περιστραφεί» ώστε να πλησιάσουν τον Πειραιά, από τον οποίο απομακρύνεται π.χ. ο Άγιος Νικόλαος (Λασιθί). Η Ρόδος επίσης απομακρύνεται.

Κατά παρόμοιο τρόπο, μερικές χώρες π.χ. της ΝΑ Ασίας, που είχαν εχθρικές σχέσεις με τις ΗΠΑ και είχαν επίσης μικρό εμπορικό ενδιαφέρον βρίσκονταν χρονομετρικά αλλά και νοητικά πιο μακριά από όσο άλλες. Αυτό συνέβαινε επειδή μια αεροπορική σύνδεση, για παράδειγμα, λόγω αραιών πτήσεων και ενδιάμεσων αλλαγών αεροπλάνου διαρκούσε αντικειμενικά περισσότερο αλλά επίσης και οι πιθανοί ταξιδιώτες καθώς και οι διαφημίσεις των αντιστοίχων ταξιδιών ήταν σπάνια πράγματα .

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΜΒΑΘΥΝΣΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

1. Πως θα είναι το διάγραμμα διάδοσης της πληροφορίας όταν πρόκειται για μια διόδευση των πληροφοριακών μηνυμάτων μεταξύ Παρισιού και Ζυρίχης;
2. Στο "χαρτόγραμμα" της περουβιανής εικόνας του κόσμου αναφέρετε μερικές μεγάλες περιοχές του κόσμου.
3. Να εξετάσετε σε πιο βαθμό επιδρά η απόσταση και το πληθυσμιακό μέγεθος των πόλεων της Θεσσαλίας στη χωρική αντίληψη των παιδιών που κατοικούν σε έναν οικισμό της και να κατασκευάσετε ένα νοητικό χάρτη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

J.P. Cole, *Situations in Human Geography*, B. Blackwell, 1975.
Peter Gould & Rodney White, *Mental Maps*, Allen &Unwin, 1986 (2nd ed.)
Peter Gould, *The Geographer at Work*, Routledge, 1985

<http://www.geander.com>